בְּנֶפֶשׁ אֹיְבָיו׃ ד יי יִסְעָדֶנּוּ עַל־עֶרֶשׂ דְּוָי כָּל־מִשְׁכָּבוֹ הָפַכְתָּ
בְחָלְיוֹ׃ ה אֲנִי אָמַרְתִּי יי חָנֵּנִי רְפָאָה נַפְשִׁי כִּי־חָטָאתִי לָךְ׃
ו אוֹיְבַי יֹאמְרוּ רַע לִי מָתַי יָמוּת וְאָבַד שְׁמוֹ׃ ז וְאִם־בָּא לִרְאוֹת ׀
שָׁוְא יְדַבֵּר לִבּוֹ יִקְבָּץ־אָוֶן לוֹ יֵצֵא לַחוּץ יְדַבֵּר׃ ח יַחַד עָלַי יִתְלַחֲשׁוּ
כָּל־שֹׂנְאָי עָלַי ׀ יַחְשְׁבוּ רָעָה לִי׃ ט דְּבַר־בְּלִיַּעַל יָצוּק בּוֹ וַאֲשֶׁר

מלרע

שכב

ת"א ה' יסעדו . שבת יב . מדרש שם : כל משכבו . נדרים מ : מתי ימות . סנהדרין סג :
ע"ש (ד) שם זכר בשלח ת"ז יח שאילתות ע : (ז) אגב"ר לה לח :

רש"י

לו : (ד) על ערש דוי . ערש לי"ט בלעז כמו (דברים ג') הנה ערשו ערש ברזל , כשיחלה גם הוא יסעדו , מהו על ערש דוי זה יום שביעי של חולי שהוא דוה מאד , כך נדרש באגדת תילים : כל משכבו הפכת בחליו . אף בשעה שחליו כבד עליו שנהפך כל מרגועו ומנוחתו : אני אמרתי ה' חנני . אני אין לי מבקרים לטובה וכשאני צועק מתוך חוליי ואומר ה' חנני וגו' אויבי שמחים עלי ואומרים דבר הרע לי מתי ימות וגו' : (ז) שוא ידבר . מראה עצמו כאילו הוא מיצר וכשהוא יושב לפני יקבוץ לבו מחשבת און לעצמו מה רעה ידבר בצאתו וכשיוצא לחוץ מדבר אותה : (ח) עלי יחשבו . דבר שהוא רעה לי . ומהו המחשבה . (ט) דבר בליעל יצוק בו . כל רשעיות שעשה יצוקו וישתפכו בגופו והואיל אשר שכב לא יוסיף לקום , כך מקללים

מצודת דוד

שלא תתנהו כרצון אויביו להשיג בו תאותם : (ד) ה' יסעדנו . כשיפול למשכב יסעדנו ה' בהיותו על מטתו בחליו : הפכת . בעת חליו תהפכו בכל מקום משכבו מצד אל צד כדרך המשמש את החולה אשר יצטרך למי לסעדו בזה ואמר בדרך משל : (ה) אני אמרתי . בעת חליי אמרתי רפאה נפשי ר"ל מחול עוני כי העון היא חלי הנפש והמחילה היא הרפואה : כי חטאתי לך . וצריך אני למחילה שהיא רפואת הנפש וממילא תבוא רפואת הגוף והוא הסעד אשר יסעד את החולה : (ו) רע לי . כנה הרע מוכן לבוא עלי ומתי ימות ר"ל היו מצפים שיקרב לבוא יום מיתתי : (ז) ואם בא לראות . וכאשר בא מי מהם לראות בי ולבקרני היה מדבר עמי שוא כי בפיו ינחם אותי ובלבו היה מקבץ דברי און ועמל וכשיצא לחוץ אל חבריו היה מדבר האון אשר קבץ בלבו : (ח) יחד וגו' . ר"ל כל שונאי יחד ידברו עלי דברי גנות בלחש ובחבאי לבל ישמע לי : עלי יחשבו . חושבים עלי שיבוא לי הרעה : (ט) דבר בליעל . אומרים עלי דבר בבליעל שעשה הוא יצק בו את החלי

מצודת ציון

אם יש את נפשכם (בראשית כ"ג) : (ד) יסעדו . מל' סעד ותמיכה : ערש . מטה : דוי . מל' מדוה וחלי : (ט) בליעל . בלי עול שמים : יצוק . מל' יציקה :

תפלות דוד

באור המלות

(ד) כל משכבו . הכסות שסוכב עליהם , כמו ואיש אשר יגע במשכבו , ויל"ס משכבו שכיבתו כמו משכב זכרים

באור הענין

על סלפו רק בארץ אשר ישכון שם ודבקה לארץ בינו , שם יהיה מאושר ע"י השגחת ה' , ד] הרעות אל תתנהו בנפש אויביו : (ד) ה' , ה] הרעות המסובבים ע המסובבים ע"י אויבים וחוליים , ה' יסעדנו על ערש דוי , הגם שאין לו אז מי שיסעד אותו ה' יסעדהו , והגם מזג גופו , שאין לו מי שיהפוך משכבו כמו שצריך לחולה שיהפכו משכבו כפעם בפעם עת יתחלחל ע"י חליו הנה אתה ה' הפכת כל משכבו בעת חליו , ר"ל השגיח עליו ע"ז שלא יזיקהו זאת , גם י"ל שר"ל שהפכת משכבו עם חליו , החולי עצמה תעשה זאת להפך משכבו כי השגיח לרפאותו מחליו . — אחר שבאר איך ישגיח ה' על החלושים והדלים , יאמר כי גם אליו שהוא דל וחלוש ונעזב מכל , גלוה השגחת ה' , כי . (ה) אני אמרתי , אני כבר הגעתי עד שערי מות , עד שלא התפללתי עוד על רפואת הגוף , כי התיאשתי מחיים , רק ההודיתי הוידוי שמתודים קודם המות ואמרתי ה' חנני רפאה נפשי כי חטאתי לך , שהגם שמתיאש מרפואת הגוף מבקש רפואת הנפש ומחילת העונות : (ו) אויבי , ובעת ההיא אמרו אויבי שזה סימן רע לי , שלא אקום עוד מחליי , והיו מקוים לאמר מתי ימות ואבד שמו : (ז) ואם בא לראות שוא ידבר , אבל אם נמצא ביניהם אחד שהוא דבר להם שזה דבר שוא מה שהם מתיאשים שאני מוכן למות מתוך החולי הזה , ועי"כ בא לראות את האמת , אם חליי מסוכן כדבריהם או לא , אז עת שבא האיש שדבר שהוא שוא שאיני מוכן ובא לראותי ולבקרי , וראה שעדיין אני חי וירא פן אתרפא , אז לבו יקבץ און לו השב בלבו תחבולות און איך למותתי , אחר שראה שאפשר שאחיה מן החולי , ובצאתו לחוץ אז ידבר והגיד זאת לרעיו ששלחוהו לבקרני , ואז . (ח) יחד עלי יתלחשו כל שונאי , יתלחשו עצות איך לגרום מיתתי , ויחשבו עלי לעשות רעה לי להמיתני , ויאמרו זה לזה . (ט) דבר בליעל יצוק בו , כנגד ניצוק אל גופו דבר בליעל , היינו דבר רע וממית , סם המות ודבר ארסי כדי שאחר אשר שכב לא

יוסיף

פסוק ה

שָׁכַב לֹא־יוֹסִיף לָקוּם׃ י גַּם אִישׁ־שְׁלוֹמִי ׀ אֲשֶׁר־בָּטַחְתִּי בוֹ אוֹכֵל
לַחְמִי הִגְדִּיל עָלַי עָקֵב׃ יא וְאַתָּה יי חָנֵּנִי וַהֲקִימֵנִי וַאֲשַׁלְּמָה
לָהֶם׃ יב בְּזֹאת יָדַעְתִּי כִּי־חָפַצְתָּ בִּי כִּי לֹא־יָרִיעַ אֹיְבִי עָלָי׃
יג וַאֲנִי בְּתֻמִּי תָּמַכְתָּ בִּי וַתַּצִּיבֵנִי לְפָנֶיךָ לְעוֹלָם׃ יד בָּרוּךְ יי ׀ אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל מֵהָעוֹלָם וְעַד־הָעוֹלָם אָמֵן ׀ וְאָמֵן׃
מב א לַמְנַצֵּחַ מַשְׂכִּיל לִבְנֵי־קֹרַח׃ ב כְּאַיָּל תַּעֲרֹג עַל־אֲפִיקֵי־

מים

ת"א גם איש שלומי . סנהדרין ז דף קו : ברוך ה' אלהי . יומא סט : כאיל תערוג . ס' הזהר פ' ויקהל וס' אחרי מות ופרשת פנחס . עקידה שער נג כל המזמור : ע"ש (י) דב"ר ו : (יא) מד"ש שו אגב"ר לח : (יג) ספרי שופטים :
(יד) במד"ר ד : (ב) זכר בשלח תרומה ויקהל אחרי פנחס :

רש"י

אותי : (י) הגדיל עלי עקב . מארב כמו (יהושע ח') ואת עקבו מים לעיר : (יב) בזאת ידעתי וגו' . כשתחנני והקימני אדע כי חפצת בי כאשר לא יריע אויבי תרועת שמחה עלי ואראה כי בתומי תמכת בי : (יד) ברוך ה' . כשאקום מחוליי אברכך כן :

מב (א) לבני קרח . אסיר ואלקנה ואביאסף הם היו תחלה בעצת אביהם ובשעת המחלוקת פרשו וכשנבלעו כל סביבותם ופתחה הארץ פיה נשאר מקומם בתוך פי הארץ כענין שנאמר ובני קרח לא מתו ושם אמרו שירה ושם יסדו המזמורים הללו , ועלו משם ושרתה עליהם רוח הקודש ונתנבאו על הגליות ועל חורבן הבית ועל מלכות בית דוד : (ב) כאיל תערוג על אפיקי . לשון ערג נופל

מצודת ציון

(י) עקב . ענין מארב כמו ואת עקבו מים (יהושע ח') : (יד) אמן . הוא ענין ל' קיום והכפל לחזק :

מב (ב) תערג . כן נקרא שאגת האיל וכמו נהם לארי ושוקק לדב והדומים : אפיקי . הם המקומות

מצודת דוד

הזה ר"ל עוני גרמה החולי ולזה החלי אשר שכב בה לא יקום ממנה כי מות ימות : (י) גם איש שלומי . גם האיש אשר היה עמי בשלום אשר האכלתיו לחמי : הגדיל עלי עקב . שם מגדיל עלי מארב לארוב על נפשי : (יא) ואתה ה' . אם בחליי התפללתי ואמרתי אתה ה' חנני והקימני מחלי זה ואשלמה להם כגמולם : (יב) בזאת . כשתרפאני אז אדע כי חפצת בי : יריע . תרועה של שמחה : (יג) ואני בתמי . ובעבור שהלכתי אני בתמימות לזה תמכת בי בחליי והצבתני לפניך בבריאות כל ימי חיי וכ"ז מוסב למעלה לומר כשם שתמך בי בחליי בעשר בשרון מעשי כן יסעד ויתמוך את כל משכיל אל דל : (יד) ברוך ה' . אתן הודאה לאל בכלותו הספר על אשר שם בו רוח ה' לדבר בו : מהעולם . ר"ל מקצה העולם עד קצהו : אמן ואמן . הוא כדרך העונה אמן אחר הברכה להיות מקויים :

מב (א) משכיל . בזה ילמדו דעת ושכל להתפלל על הגאולה : (ב) כאיל . כמו האילה הצועקת על חסרון המים

תפלות דוד

באור המלות

שתהפכהו מצד אל צד כמו שעושים לחולים : (ט) דבר בליעל . שיהא מדבר רע מוסרי , פן יהיה דבר עם לבבך בליעל , אל דבר רע מזיק לגוף , כמו ולא היה דבר רע בכיר (מ"ב ו') , ויצוק מענין יציקה : (י) עקב . מארב :

(ב) כאיל . איל שם כולל זכרים ונקבות , והנקבה עורגת ביותר מהזכר , ותערג תהמה , כמו געיה לשור . והנה ניבה לכלב , ושאגה ונהימה לאריות , וכדומה :

באור הענין

יוסיף לקום וימות מפני הסם : (י) גם , והגם שנשמרתי מקחת אוכל משום אדם רק מאת משרת נאמן ביתי שבטחתי בו שהוא לא יעשה לי רעה אבל גם איש שלומי אשר בטחתי בו הגדיל עלי עקב ומארב , והיה עמהם בקושרים להשקות סם המות בלחמי , והיה דרך המלכים הקדמונים שהמשרת המתקן ונותן לפניהם המאכל היה צריך לאכול תחלה מלחם המלך , למען יודע בזה שלא שם שם דבר רע , וע"כ קראו אוכל לחמי , ובכ"ז היה בעצה עמהם ולא חשש ע"ז שיצטרך לאכלו תחלה : (יא—יב) ואתה ה' חנני והקימני מחליי . ואשלמה להם , שאף שתחלה סיפר שהתיאש מחיים , אבל אחר שראה רשעת אויביו התחיל לבקש שיקום מחליו כדי לשלם להם , ואמר כי בזאת ידעתי כי חפצת בי כי לא יריע אויבי עלי , ואחר שהם שמחים על מיתתי צריך אתה להקימני , וכמ"ש בנפול אויבך אל תשמח פן יראה ה' ורע בעיניו והשיב מעליו אפו , גם י"ל שר"ל ואשלמה להם בזאת , ר"ל זאת יהיו התשלומין , מה שידעתי כי חפצת בי עד שלא יריע אויבי עלי , זה יהיו התשלומין שאשלם להם , כי בזה יכלו עיניהם לראות בהצלחתי ושידעו בטח שאין ביכלתם להרע לי כי ה' אתי : (יג) ואני , מה שנתרפאתי מחוליי ידעתי כי תמכת בי ע"י תמי , ותציבני לפניך , שמה שהצלתני היה כדי שאהיה לפניך לעולם , לעבדך ולעשות רצונך בענין שאתהלך לפניך תמיד : (יד) ברוך ה' אלהי ישראל , הוא סיום דברי הספר הראשון , כי מכאן ואילך יתחילו מזמורי בני קרח , וכנגד הברכות והתהלות שברך והלל עד עתה בספר הזה , אמר שברכות אלו יהיו [illegible] מן העולם ועד העולם לדור דורים , אמן ואמן :

למנצח

פסוק י"א - עד "ובאר כי בצאת"